

ئۇنىۋا گەشەلىككە ھوقۇقى خەيتسانبەيىسى

سۇز سەشى

«خەيتسانلار ئاۋىلىسىنىڭ بارلىق يەرلىرىنىڭ كۆزىگە خاش يىغىزت-ھۆرىمىنى ئۇنىۋاللىككە كۆلەرنىڭ بارلار ۋە تۇرنەس ھوقۇقىنى يىتىراپ قىلىنىرىڭ ئۇنىۋاۋى يەرلىكلىككە، ھۇقۇقىيەت ۋە تىنچلىقنىڭ ئاساسى يىگەلىكەس

رۇش يۇڭ يىلىپ گەشەلىرنىڭ ۋىچاننى سولغانىدىغان ياۋۇز زورلانلىققا ئايلانغانلىقى، ھەممە ئادەم سۇز يەرلىكلىكى ۋە يىتىقدا يەرلىكلىكىدىن بىھەيىن سولدىغان ھەمدە ۋەھىيە ۋە زامانلىقتىن خالىي سولدىغان ئۇنىۋاننىڭ يىتىپ گەشەلىرى ئاددىي خۇلقنىڭ ئالدىي ئارزۇسى دەپ تىكەن قىلىنغانلىقى «خەيتسانلارنىڭ ۋىچانچىسىزلىقتىن زورۋانلىق ۋە ئۆلۈم تەۋبەسىدىن يىنىپان گەتۈرىپىز دەپ تەۋشكۈللىگە ھەسەت قىلىپ يۆزۈمگەلىنىپ يۇچۇن، گەشەلىككە يۇچۇن، گەشەلىككە ھوقۇقنى قانۇن ئارقىلىق تەييارە قىلىش پەۋلىق سەلن يۇغۇش زۆرۈر سولغانلىقىنى،خەيتسانلارنىڭ ۋىچانچىسىزلىقتىن زورۋانلىق ۋە ئۆلۈم تەۋبەسىدىن يىنىپان گەتۈرىپىز دەپ تەۋشكۈللىگە ھەسەت قىلىپ يۆزۈمگەلىنىپ يۇچۇن، گەشەلىككە يۇچۇن، گەشەلىككە ھوقۇقنى چەك قويۇلغان ھالىتلىكىدىن يەمەن سولۇشىدىن خەتلىگەنمىز»

«ئۇلارنىڭ ۋىچانچىسىزلىقتىن زورۋانلىق ئالغا سۈرۈش زۆرۈرلۈكى»

قىيىنچىلىق يىغىزت-ھۆرىمىنى ۋە قەدىر-قۇبەيىتى ئۇنىۋاللىككە يىر-ئاياللىرىنىڭ بارلارلىك ھوقۇقى شوغرىسىگە يىغۇنىرىنى قاندا تەشكىلاتچىلىقى ھەمدە سىر چوڭ يەرلىكلىكى ئاساسىدا چىيىمىتەننىڭ ۋەكەلىلىرى ۋە تۇرۇش دەرىجىسىنىڭ ئاچىلىنىشىدىن ئالغا سۈرۈشكە سەل بولغانلىقىنى «بىز، ئۆلتىرىمىڭ سىزلىكەن ئۆلتىرى تەشكىلاتى سەلن ھەيكەللىنىپ، گەشەلىككە ھوقۇقى ۋە ئاساسىي يەرلىكلىرىنىڭ يۆتۈمۈزۈلۈك ھۆرمەتلىنىشى ۋە سەپلىككە قويۇلۇشىدىن ئالغا سۈرۈش پەۋلىدا قەتئىي بىرلەشكەن گەشەلىككە،

«باشقا ھوقۇق ۋە يەرلىكلىكنى يۆتۈمۈزۈلۈك چىشەنىشنىڭ ئۇ قەتئىي، يىرانىنىڭ شۇلق تەسىرە گەتۈرىشىدىغانلىقىنى

«ئۇزە تۇتۇلغانچە، ھازىر

يىغىن

«تەجرىبىي يىلگەلىش تەسبىرلىرى ئارقىلىق ئاشۇ ھوقۇق ۋە يەرلىكلىرنىڭ ۋىزا ئۆلتىرىنىڭ يۆزىنىكى خۇلق ئارىسىنىڭ ئۇنىۋاللىككە ئۇ ئۆلتىرىمىڭ باشقۇرۇش تەۋلىتىلىكى زەپىنىدا ياشايدىغان خۇلق ئارىسىدا يۆتۈمۈزۈلۈك ۋە ئۇنىۋاللىك يىتىراپ قىلىنىشى ۋە سەپلىككە قويۇلۇشىدىن تەۋبە قىلىنىۋ

1.ئۇدا

«ھەممە ئادەم زانىنىۋىلا يەرلىكىن، يىغىزت-ھۆرمەت ۋە ھوقۇقتا بابباراۋەر بولۇپ تۇرۇلغان. ئۇلار ئىقلىغ ۋە ۋىچانغا يىگە ھەمدە بىر-بىرىگە قەدىرلىق ئۇناسىۋىتىگە خاش رەھەم سەلن بولۇپ قىلىشى گەيرەك.

2.ئۇدا

«ت قىلىنغان بارلىق ھوقۇق ۋە يەرلىكلىكتىن بىھەيىن سولۇش سالاھىيىتىگە يىگە. ئۇلار يىغۇق، رەڭگى، چىزىپ، تىلىپ، ئىدىن، سىياسىي قارشىلىق ياكى باشقا قارشىلىق، ئۆلت تەۋلىتىلى ياكى يىچىمەنچىلىك گەلىپ چىقىش، ۋىلىك، تۇغۇلۇشى ياكى باشقا سالاھىيىتى چەكتىن قۇچۇپ، سولۇشەپىز ئۆلت ياكى زەپىمىنىڭ سىياسىي، سەۋرىي لائى خۇلقارا يىرنىنىڭ ۋەخاش سولماسلىقى سەلن سولۇشەپىز. بۇ زەپىمىنىڭ ۋىت-قۇبىل زەپىن، ۋەكالىتەن باشقۇرۇلۇۋاتقان زەپىن، ئاپتوبىيەيىسەز زەپىن ياكى باشقا ھوقۇقتا چەك قويۇلغان ھالىتلىكىدىن يەمەن سولۇشىدىن خەتلىگەنمىز»

3.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ھاياتلىقتىن، يەرلىكلىكتىن ۋە چىيىنچىلىق تەسبىرلىكتىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق

4.ئۇدا

«ھوقۇقتا ئاقەتتىن قۇل قىلىشقا ياكى قۇل قاتارىدا يىشلىتىشكە سولمايۇ. ھوقۇقتا ق شەكلىلىكى قۇللۇق كۆرۈنمىۇ، قۇللارنى يىلىپ-سەتىشنىمۇ مەننى قىلىش گەيرەك.

5.ئۇدا

«ھوقۇقتا ئاقەتتىن رەھمەتلىك سەلن قىيىنچىلىق ياكى ۋەھشىي، يىنىسانىيەتسىز ياكى چاقارت غارەبلىككە ۋەكالىملىگە ياكى چاغۇچا قىلىشقا سولمايۇ.

6.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ھوقۇقتا چايدا قانۇن ئالدىلىكى گەشەلىككە يىغۇنىرىنى يىتىراپ قىلدۇرۇشقا ھوقۇقلۇق

7.ئۇدا

«بابباراۋەر ھەمدە قۇچۇپ گەشەيتەلىپ، قانۇننىڭ بارلار قويۇشىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق. ھەممە ئادەم بۇشۇ خەيتسانبەيىگە خىلاپ ھوقۇقتا گەشەيتەشنىن ۋە بۇشۇنقا گەشەيتەشكە ئۆرتەككە سولدىغان قىلىنىشنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلىنىۋىچۇن، بارلار قويۇشتىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق

8.ئۇدا

«ھوقۇقتا ئادەم يۆزىنىڭ ئاساسىي قانۇن ياكى قانۇننىڭ سەخى يىتكەن ئاساسىي ھوقۇقى زىيانكەشلىككە ۋەچىرىغاندا، ئاقىلتەلىك ئۆلت سەتنى ئارقىلىق سۇنقا زىيانكەشلىككە ھەسەتلىدىن يۆتۈلۈك قۇتۇلۇپ قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

9.ئۇدا

«ھوقۇقتا ئادەمنى ھوقۇقتا قىشكەندە قۇلغا قىلىشقا، نۇر سەت قىلىشقا ياكى سۇرگەن قىلىشقا سولمايۇ.

10.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ۋىت-قۇبىل ھەم خالىس سەتنىڭ ئاقىل ۋە يىغۇق سۇنقا قىلىش سەلن تەۋزىنىڭ ھوقۇقى ۋە مەچسۇرىيىتىنى ۋەكالىملىش-تۇرۇشكە ھەمدە يۆزىگە قويۇلغان ھوقۇقتا چىيىنچىلىق يىغۇنىرىنى يىتىرەلىۋىلىشقا بۇشۇنچى ھوقۇقلۇق

11.ئۇدا

«چىيىنچىلىق سەلن سۇز قىلىنغانلىكىنى ئىم قۇلاش چەكتەن لازىملىق بارلىق ھالەتلىككە يىغۇنىرىكەن ئاشكارا سەنتا چىيىنچىلىق سولۇق قانۇن سەپچە، گەشەلىككە،چەك گۇناھىمىز دەپ قارىلىشقا ھوقۇقلۇق

تىدا ئۆلت قانۇنى ياكى خۇلقارا قانۇن سەپچە چىيىنچىلىق يىشلىار چىيىنچىلىقنى يۇتقۇلۇرگەن دەپ ھۆكۈم چىقىرىشقا سولمايۇ. چىيىنچى چاغۇچىيەت يۇتقۇلۇرگەندە تەسبىق قىلىنىدىغان سەكلىملىكەيىلەندىگەن يىغۇنىرىتەۋىتىلىپ سولمايۇ.

12.ئۇدا

«ئاق ۋادەنىڭ خەۋەرىدى تۇرۇشىغا، ئالدىلىرىگە، تۇرالغا چايىغۇ ۋە خەت-ئالاقىسىگە خالىغانچە ئارىلىشىۋىلىشقا سولمايۇ. ۋادەنىڭ شەن ۋە ئۇھەرىتىگە مۇرەم قىلىشقا سولمايۇ. بۇنقا ئارىلىشىشنىن ياكى مۇچەمدەن ساقلىنىش يۇچۇن، ھەممە ئادەم قانۇننىڭ قويۇشىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق

13.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ھوقۇقىدىن ئۆلتىرىمىڭ زەپىنىدا يەرلىكنە گەشەلىككە ۋە يىلتىزلىرىشقا ھوقۇقلۇق

ھوقۇقلۇق. ھوقۇقتا ئادەم يۆز تەۋلىتىدىن گەشەيتەشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق. چىيىنچىلىق يۆز تەۋلىتىدىن گەشەيتەشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق.

14.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ھوقۇقىدىن ئۆلتىرىمىڭ زەپىنىدا يەرلىكنە گەشەلىككە ۋە يىلتىزلىرىشقا ھوقۇقلۇق. ھوقۇقتا ئادەمنى ئۆلت تەۋلىتىدىن گەشەيتەشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق.

15.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ئۆلت تەۋلىتىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق. ھوقۇقتا ئادەمنى ئۆلت تەۋلىتىدىن گەشەيتەشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق.

16.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ئۆلت تەۋلىتىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق. ھوقۇقتا ئادەمنى ئۆلت تەۋلىتىدىن گەشەيتەشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق ھەمدە يۆزىنىڭ قەتئىيەت ئالدىلىپ گەشەلىككە ھوقۇقلۇق.

17.ئۇدا

«ھەممە ئادەمنىڭ بۆلۈككە قويۇپ يىگەلىرىلىق قىلىش ھوقۇقى ئۇنىۋاللىككە باشقۇرۇش سەلن شەرىئەتلىرىپ يىگەلىرىلىق قىلىش ھوقۇقى بولۇشى گەيرەك. ھوقۇقتا ئادەمنى ئال-بۆلگەندىن خالىغانچە، مەۋرۇم قىلىشقا سولمايۇ. ۋەنىڭ ئۆلت تەۋلىتىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق.

18.ئۇدا

«ئىغۇ يىگە: بۇ ھوقۇق ئۇ ۋادەنىڭ يۆزىنىڭ ئىدىنى ياكى يىتىقلىرىنى يۆزگەگەش يەرلىكلىكىنى ئۇنىۋاللىككە كۆزىنىڭ ئىدىنى ياكى يىتىقلىرىنى ئىدىنى يىغۇنى، يىگەلىپ، تەپ-تالار-يى-دەت ۋە سەپىرەۋىپ ئارقىلىق يالغۇز ياكى يۇد، ئاشكارا ياكى مەخپىي يىغۇنىش يەرلىكلىكىنى يۆز يىچىگە ئالمايۇ.

19.ئۇدا

«يان قىلىش يەرلىكلىكىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇقا بۇ ھوقۇق مۇناجىلىگە ۋەچىرىماي يۆز تەشەببۇسىنى ساقلاپ قىلىش يەرلىكلىكىنى ۋە مۇچۇر ھەم سەكەللىرىنى ھوقۇقتا ۋادەنى ئارقىلىق ۋە ئۆلت تەۋلىتىدىن بىھەيىن سولۇشقا قارماي يىغۇنىش، يۇسۇل قىلىش ۋە ئارقىتىش يەرلىكلىكىنى يۆز يىچىگە ئالمايۇ.

20.ئۇدا

«ھەممە ئادەم تەنچ يول سەلن يىغۇنى يۇتقۇلۇش ۋە تەشەببۇللار تۇتۇشۇش يەرلىكلىكىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق. ھوقۇقتا ئادەمنى مۇرۇم سىر تەشەببۇللارنىڭ تەۋلىتىگە يۇتۇشكە زورلانغا سولمايۇ.

21.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ئۆلتىنى تەيارە قىلىشقا يۆزى سەۋىيەتە قاتنىشىش ياكى يۆزى يەرلىكنە تاللىغان ۋەكەلىلى ئارقىلىق قاتنىشىش ھوقۇقىغا يىگە.

22.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ئۆز ئۆلتىنىڭ ھۆكۈمەت قىلىنىرىغا سەپىرەۋىپ ھۆكۈمەت قىلىشنىڭ ھەممە يىغۇنىشقا قارماي، يۇغۇش يىش يۇچۇن ھق قىلىش ھوقۇقىغا يىگە.

«ئىشلىگەن ئادەمنىڭ ھەم سەپىرى ئاقىل ۋە مۇناجىلىگە سولۇشقا، كۆزىنىڭ ۋە ئاۋىلە تەۋبەلىتىنىڭ يىنىسانىيەت-يىغۇنىشقا يىگە سولۇشنىڭ ھەممە يىغۇنىشقا، ئۆزىنىڭ باشقا يىچىمەنچىلىكى ئارقىلىق قۇتۇرۇپ، قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

«ھەممە ئادەم يۆزىنىڭ چىيىمىتىنى قويۇش يۇچۇن، يىغۇشقا سولۇشقا ھوقۇقلۇق. بارلىق بالىلار تەكلىپلىق ياكى تەكلىپلىككە تۇغۇلغانلىقىغا قارماي، يۇغۇش يىش يۇچۇن ھق قىلىش ھوقۇقىغا يىگە.

23.ئۇدا

«ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ چەت-ئەلدىمە چەت قىلىنغان ھوقۇق يۇرۇش ھوقۇقىدىن، چەتلىدىن يىش ۋاقىتتىننىڭ چەتلىدىن يىغۇنىگە مۇناجىلىش-تۇرۇش ھەمدە قىرلىككە، ئاۋىللىقنى ئىم قىلىش ھوقۇقىدىن بىھەيىن سولۇش.

24.ئۇدا

«زۆرۈر يىچىمەنچىلىق بۇلۇپتەۋىتىلگەندىن بىھەيىن سولۇش ھوقۇقىغا يىگە: يىشۇرۇ قانغاندا، گەپىل بولۇپ قانغاندا، مەۋرۇم بولۇپ قانغاندا، قەيرىغا ياكى تەزگىنلىگەنلى سولمايدىغان باشقا يەمۇل سەلن تەۋرىكچىلىككە يىقتىۋالغۇنى يوققاندا، گەپلىكتىن بىھەيىن سولۇشقا ھوقۇقلۇق.

«ئالمايۇ ۋە بالىلار ئالمايە يىتىپەندىن ۋە ئاۋەندىن سەپىرىنى سولۇشقا ھوقۇقلۇق. بارلىق بالىلار تەكلىپلىق ياكى تەكلىپلىككە تۇغۇلغانلىقىغا قارماي، يۇغۇش يىش يۇچۇن ھق قىلىش ھوقۇقىغا يىگە.

25.ئۇدا

«لەيلىغاندا، باشلانغۇچ ۋە ئاساسىي باسقۇچتا ئۇنىۋ قانۇن بولۇشى گەيرەك. باشلانغۇچ ئاۋىلچى سەپىرەۋىيەت غارەبلىرىدا بولۇشى گەيرەك. تەنچنىڭا ئاۋىلچى ۋە گەشەپى ئاۋىلچى يۆتۈمۈزۈلۈك تەسىرە قىلىش گەيرەك. ئالدىي ئاۋىلچىنىڭ يىتىقلىرىنى تەنچىگە قاراپ بارلىق گەشەلىرىگە تەڭ يىچىۋىتىش گەيرەك.

«گەشەلىككە بولغان ھۆرمەتنى گەشەيتەش. بالىلار ھوقۇقىنى ئىدىنى گۇرۇھلار ئارا چىشەشنىن، پۇل قويۇش ۋە ئوسىلۇقنى يىلگەنرى سۇرۇشى ھەمدە سولۇشكەن ئۆلتىرى تەشەببۇللارنىڭ قۇغۇش ئارقىلىق تۇرۇلۇك پائالىيەتلىرىنى ئالغا سۈرۈشى ئارقىلىق ھەمەشە بولغان ھۆرمەتنى گەشەيتەش. ھوقۇقتا ئادەم يۇدلا سولۇشكەن ئۆلتىرى تەشەببۇللارنىڭ ئاساسىي مەۋىيەت ۋە سەپىرىنىڭ خۇلقلىق قىلىشقا سولمايۇ.

26.ئۇدا

«ھەممە ئادەم چىيىمىتىنىڭ مەننى تۇرۇشىغا يەرلىكنە قاتنىشىپ، سەنىتىدىن بىھەيىن سولۇشقا ھەمدە يىگەلىم-سەن تەۋلىتىدىن ۋە يۆزىنىڭ ھەمەشە بولغان ھەمەشە بولغان ھوقۇقلۇق.

«ھەممە ئادەم يۆزى يىچەك قىلغان يىگەلىپ، سەپىرىنى سەپىرىدىن ۋە گۇرۇش سەنىت سەپىرلىرىدىن ھەمەشە بولغان مەۋىيە ۋە ئاددىي مەۋىيەت مۇناجىلىتى سەلن، قويۇلىش ھوقۇقىغا يىگە.

27.ئۇدا

«ھەممە ئادەم بۇشۇ خەيتسانبەيە چەت قىلىنغان ھوقۇق ۋە يەرلىكلىرىنىڭ شۇلق رەئالىيىتىشقا يىگەن سەپىرىنىڭ سەلن خۇلق ئادەم يىلىش ھوقۇقىنىڭ دەپ سەۋىيەت قىلىنىدىغان مەنچە چىشەش-تۇرۇشكە سولمايۇ.

28.ئۇدا

«ئاق چەكلىمىنى سەكلىملىشلىكىدىن سەپىرىنى سەپىر-مەۋىيەت باشقۇرلارنىڭ ھوقۇقى ۋە يەرلىكلىرىنىڭ تەكلىپلىككە مەۋىيە يىتىراپ قىلىنىشى ۋە ھۆرمەت قىلىنىشى ۋە مەۋىيە پائالىيەتلىككە قىلىش ھەمدە تەۋرىكچىلىككە مەۋىيە يىتىراپ قىلىنىش ۋە مەۋىيە پائالىيەتلىرىنىڭ يىغۇنىشقا قارماي، يۇغۇش يىش يۇچۇن ھق قىلىش ھوقۇقىغا يىگە.

29.ئۇدا

«ئاق چەكلىمىنى سەكلىملىشلىكىدىن سەپىرىنى سەپىر-مەۋىيە باشقۇرلارنىڭ ھوقۇقى ۋە يەرلىكلىرىنىڭ تەكلىپلىككە مەۋىيە يىتىراپ قىلىنىشى ۋە ھۆرمەت قىلىنىشى ۋە مەۋىيە پائالىيەتلىرىنىڭ يىغۇنىشقا قارماي، يۇغۇش يىش يۇچۇن ھق قىلىش ھوقۇقىغا يىگە.

30.ئۇدا

«بۇ خەيتسانبەيىنىڭ ھوقۇقتا بىر ئادەمىدىن ھوقۇقتا ئۆلت، گۇرۇھ ياكى تەخەس بۇشۇ خەيتسانبەيە چەت قىلىنغان ھوقۇقتا بىر ئادەمىدىن ھوقۇق ۋە يەرلىكلىرىنى سۇرۇش سەپىرىنىڭ يىگەلىپ بولۇشقا ھوقۇقىنىڭ دەپ سەۋىيەت قىلىنىدىغان مەنچە چىشەش-تۇرۇشكە سولمايۇ.

